

ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ В ЧАСТИНІ ОПОДАТКУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ, РОБІТ, ПОСЛУГ

***Анотація.** Розглянуто та обґрунтовано оподаткування в структурі собівартості сільськогосподарського виробництва продукції, послуг та вплив збільшення навантаження оподаткування на аграрний сектор економіки.*

***Ключові слова:** оподаткування виробництва, податки, фіксований сільськогосподарський податок, агропромислове виробництво, інфляція, собівартість продукції, рентабельність виробництва.*

Постановка проблеми. Податкова політика у сфері агропромислового виробництва, в першу чергу, спрямована лише на підтримку, стимулювання зростання обсягів виробництва, причому насамперед в економічно сильних господарствах, які входять до складу об'єднань, холдингів і мають більші фінансові можливості для нарощування такого виробництва.

Використання уніфікованих податкових інструментів для різних категорій виробників порушило конкурентне середовище і поставило в нерівні умови виробників різних правових форм. Податковий фактор є однією і основних причин потужного розвитку агрохолдингів. Основними причинами експансії крупного капіталу в аграрний сектор визнаються практична відсутність оподаткування і низький рівень платності землекористування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у визначення теоретико-методологічних засад формування витрат з урахуванням галузевої специфіки оподаткування сільськогосподарського виробництва здійснили такі вчені як П.Т. Саблук, О.М. Шпичак, С. Дем'яненко, М.Й. Малік, В.Г. Андрійчук, І.Бланка, В.Василенка, М.Грещака, П.Плаксієнка, Ю.С. Коваленко, А.Ю. Лузан, О.Г. Шпикуляк та інші, але проблема моніторингу ефективності сільського господарства, а поряд із цим і конкурентоспроможності продукції залишається актуальною. Причина полягає

* Науковий керівник доктор економічних наук, професор О.М. Шпичак

в тому, що діюча система оподаткування і відсутність достовірної податкової звітності не дає якісну інформацію щодо відповіді на зазначені питання.

Метою дослідження є обґрунтування пропозицій щодо необхідних змін податкової політики оподаткування аграрного сектору економіки із збереження податкових пільг сільськогосподарським виробникам. Вплив зміни збільшення податків на формування операційних витрат і рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва.

Виклад основного матеріалу. Значний дефіцит бюджету України вимагає пошуку можливих поповнень його дохідної частини. 85% бюджетних доходів - податкові надходження і необхідно, щоб податкове навантаження розподілялося раціонально по галузях національної економіки. В якій мірі сільське господарство здатне бути бюджетним донором?

У 2011 р. сільське господарство сплатило 5 млрд грн податків, з них 17% в державний і 83% до місцевих бюджетів. Харчова промисловість внесла в бюджетні доходи 35 млрд грн, з яких 91% до державного бюджету. В цілому по національній економіці податкове навантаження склало 11% випуску та 25% ВВП. У сільському господарстві податкове навантаження дорівнювало 2% випуску і менше 5% ВВП, тобто п'ятикратно нижче середньої позначки. До того ж сьогодні сільське господарство найрентабельніша галузь національної економіки: у 2011 р. рентабельність всієї економіки - менше 6%), сільського господарства - 23%.

Обсяг податкових пільг для галузі в разі перевищує те, що галузь платить і отримує напряму з бюджету, особливо останніми роками. Так, сільське господарство має пільг у 4 рази більше, ніж платить до бюджету. Частка аграрного сектору в державному бюджеті становить усього 0,5% від загальної дохідної частини (в основному, це - акцизний податок на алкоголь).

Складається враження, що у сільського господарства надмірні податкові пільги, але це не так. У галузі оплата праці нижче середнього показника на 30%, а фондоозброєність праці менше середньої багаторазово, тобто сільське господарство значно відстає від більшості галузей по вартості робочої сили і

вартості робочого місця, а отже, потрапляє в зону бідності. У чому ж причина поєднання бідності та високої рентабельності?

Сільськогосподарські підприємства беруть участь в системі обов'язкових платежів за двома напрямками:

- сплата податків;
- сплата внесків до фондів соціального страхування.

Сільськогосподарські господарства сьогодні сплачують практично **два основні податки**: плата за землю (фіксований сільськогосподарський податок, земельний податок) і податок з доходів фізичних осіб

Земельний податок встановлений у розмірі 0,1% від нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та сплачують особисті фермерські господарства, платники фіксованого сільськогосподарського податку звільненні від його сплати. Нормативна оцінка 1 га ріллі нині коливається в межах від 14 тис. грн. (Житомирська обл.) до 26 тис. грн. (Черкаська обл.). Отже, розмір цього податку становить відповідно 14-26 грн. на рік за 1 гектар. Можна вважати, що це не обтяжливий податок для особистих селянських господарств і водночас не вагоме джерело надходжень для сільських бюджетів. До того ж 78% сільських домогосподарств мають у користуванні менше 1 га землі, в т.ч. 24 – менше 0,25 га. Для останніх земельний податок становить приблизно 5 грн. на рік.

Мінфін пропонує з 1 січня 2014 р. підвищити земельний податок утричі. Для основної маси селян це не стане важким фінансовим ударом. Навіть при розмірі земельної ділянки 1 га виплата зросте в середньому з 20 до 60 грн на рік. Неприємно, але стерпіти можна. Однак для тієї частини сільських жителів, які ведуть товарні селянські господарства, таке нововведення стане стримуючим чинником для розширення господарювання. Сьогодні 19% сільських домогосподарств мають у користуванні від 1 до 5 га землі, 2%- 5-10 га і 1,3% - понад 10 га землі. При 10 гектарах землі податок зросте до 600 грн. на рік.

Податок з доходів фізичних осіб. Селяни сплачують його з надходжень від здачі в оренду земельних ділянок (паїв) і від продажу сільськогосподарської продукції, виробленої в своїх господарствах, за умови приєднання до господарства земельних ділянок (паїв). Податок на дохід від орендної плати залишимо тут без уваги - він прямо не стосується діяльності особистих фермерських господарств. Але податок на виручку від продажу сільськогосподарської продукції є явно несправедливим і він викликає в селян велике невдоволення.

По-перше, його стягують з усієї суми виручки, а не з валового доходу, як це передбачено законом. Тобто селянам приходится платити державі 15% вартості матеріальних і (умовно) амортизаційних витрат, здійснених у процесі виробництва продукції.

По-друге, зазвичай цей податок сплачують не селяни, а ті, хто закуповує у них продукцію і виконує при цьому роль податкових агентів. Внаслідок цього: а) виникають підстави для заниження ціни продукції (мовляв, ми за вас ще й податок платимо) і цією підставою закупівельним зловживають; б) податок потрапляє до бюджету не за місцем розташування селянського господарства.

За даними Держстату сьогодні 2,2-2,6 млн осіб зайнято в особистих селянських господарствах. Це 77% від кількості зайнятих у сільському господарстві загалом. Статус згаданих осіб - самозайнятість без реєстрації. Практично це означає перебування поза межами трудового законодавства і системи соціального захисту населення. Соціологи називають таке становище соціальним відторгненням. Його збереження унеможлиблює модернізацію сімейного типу господарювання в аграрній сфері, посилює загрози сталого розвитку сільського господарства і села. Разом з цим «відлучення» осіб, зайнятих в особистих фермерських господарствах, від системи загальнообов'язкового соціального страхування не послаблює, а посилює навантаження на фонди соціального призначення: наприклад, з досягненням пенсійного віку державі придется виплачувати їм замість пенсії соціальну допомогу.

Основні нарікання викликає фіксований сільськогосподарський податок (ФСП). Він дійсно має низку недоліків. У першу чергу - це фіксована ставка (6 грн/га), яка уже 15 років незмінна в умовах інфляції, зміни курсу валют і т.д. Є питання й щодо справляння плати за землю, яка береться з площі угідь, що оподатковуються (а це становить всього-на-всього 630 тис га при тому, що всього сільгоспугідь в Україні - понад 30 млн га). Надходження у вигляді плати на землю не забезпечують сільські ради належним рівнем доходів для виконання власних і делегованих повноважень.

Сільськогосподарські товаровиробники не заперечують проти збільшення фіксованого сільськогосподарського податку на індекс інфляції (3,2) та на коефіцієнт підвищення нормативної грошової оцінки землі сільськогосподарського призначення з 01 січня 2012 року в розмірі 1,756. затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 року, за № 1185 «Про внесення змін до Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів»

В таблиці 1 наведено, як зміниться рентабельність деяких груп сільськогосподарських культур, якщо застосувати на розрахунок фіксованого сільськогосподарського податку індекс інфляції – 3,2 та коефіцієнт підвищення нормативно грошової оцінки 1,756. Станом на 01 січня 2013 року середня ставка фіксованого сільськогосподарського податку по Україні склала 6 грн за 1 га, то з застосуванням індексу інфляції та підвищеної нормативно грошової оцінки розрахунково складатиме 33,7 грн за 1 га тобто збільшиться в 5,6 разів.

Аналіз розрахункових даних свідчить, що збільшення ставки фіксованого сільськогосподарського податку в 5,6 разів збільшить надходження до бюджету в Запорізькій області на 32 722 тис.грн в 2011 році та на 30 467 тис.грн в 2012 році, в той же час рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції зменшиться по основним групам сільськогосподарських культур, зернова група на 1,6% в 2011 році та 1,0% в 2012 році, а технічних культур в 2011р – 1,4% та 2012р- 0,9%

**Співставлення фактичної та розрахункової рентабельності
сільськогосподарських культур, по Запорізької області з урахуванням
збільшення фіксованого сільськогосподарського податку**

Сільськогосподарські культури	2011 р.				2012 р.			
	фактичні дані		розрахункові дані		фактичні дані		розрахункові дані	
	Сума.фік с/г.подат млн.грн	Рента- бельн. %	Сума.фік с/г.подат млн.грн	Рента- бельн. %	Сума.фік с/г.подат млн.грн	Рента- бельн. %	Сума.фік с/г.подат млн.грн	Рента- бельн. %
Зернові та зернобобові	3,218	22,7	18,075	21,1	2,777	-0,7	15,597	-1,7
Технічні	2,216	60,0	12,445	58,6	2,181	36,0	12,251	35,1
Цукровий буряк	0,003	71,2	0,017	61,4	0,003	79,3	0,017	68,7
Картопля та овоче- баштанні	1,655	-1,8	9,294	-19,0	1,620	-2,7	9,100	-7,5
Плодово-виноградні	0,018	4,1	0,101	3,7	0,018	23,5	0,101	21,2
Всього	7,110	x	39,832	x	6,599	x	37,066	X

Щодо рівня оподаткування, то його питома величина значно відрізняється залежно від господарюючих суб'єктів та вироблюваної ними продукції. Наприклад, з 1 га зернових ФСП, за розрахунками, становить менше 1% прибутку, а податкове навантаження середньостатистичного сільгосппідприємства є в 1,5 рази вищим, ніж в агрохолдингу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Податкова політика у сфері агропромислового виробництва нині в першу чергу виконує стимулюючу функцію. Діюча податкова система не сприяє розвитку конкурентного середовища в галузі, спричиняє суттєву нерівномірність податкового навантаження.

В основу розвитку існуючої податкової системи мають бути покладені такі підходи: диференціація категорій платників, розробка для кожної з них специфічних інструментів, реформування системи рентних платежів, а також жорстке обмеження можливості використання спеціального режиму.

Усім групам виробників сільськогосподарської продукції основним видом оподаткування може залишитись фіксований сільськогосподарський податок (для фермерських господарств) та земельний податок (для особистих селянських господарств). Ставки цих податків можуть бути диференційованими залежно від складу та площі сільськогосподарських угідь, продуктової структури виробництва тощо.

У той же час, розуміючи макроекономічну необхідність зміцнення національного бюджету і підвищення значущості агросфери в бюджетному процесі, слід посилити адресність податкових пільг для сільськогосподарських виробників. Керуючись принципом прогресивності оподаткування, *фіскальна система повинна диференційовано підходити до малого, середнього та крупного агробізнесу*. У 2011 р. було приблизно 5 тис. підприємств, що досягли при виробництві соняшнику рентабельності понад 100%. У таких випадках підвищення фіскальних претензій навіть до агровиробників може вважатися виправданим.

Необхідно взяти до уваги і сучасні тенденції концентрації в родовольчому комплексі. Шляхом кооперування та інших форм інтеграції створюються структури, в яких одна юридична особа може об'єднувати підприємства другої і третьої сфери АПК. Для таких суб'єктів аграрного підприємництва необхідний свій фіскальний режим.

Список використаних джерел.

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. // Все про бухгалтерський облік, спецвипуск №24-25, К: Новий друк, 2013.
2. Постанова КМУ «Про внесення змін до Методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів» від 31 жовтня 2011 року №1185 \Інформаційно-аналітичний центр «Ліга». – 2011

3. Статистичний бюлетень “Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2011 рік” -, К: Державний комітет статистики, 2012

4. Статистичний щорічник Запорізької області за 2011 рік.- З: «Поліграф» 2012.

5. Статистичний щорічник Запорізької області за 2012 рік. - Запоріжжя: Головне управління статистики у Запорізькій області. 2013

6. Шпичак О.М. Ціноутворення і методика визначення витрат на продукцію аграрного виробництва: Економічний довідник аграрника. В.І. Дробот, Г.І. Зуб, М.П. Кононенко та ін. / За ред. Ю.Я. Лузана, П.Т.Саблука. – К.: ”Преса України”, 2003. – 800 с.

7. Жук В.М. Облікове забезпечення інвестиційної привабливості та безпеки підприємства й аграрної галузі. / В.М. Жук., Б.В Мельничук - К: Всеукраїнський інститут права і оцінки, 2013

***Аннотация.** Рассмотрено и обосновано налогообложение в структуре себестоимости сельскохозяйственного производства продукции, услуг и влияние увеличения нагрузки налогообложения на аграрный сектор экономики.*

***Ключевые слова:** налогообложение производства, налоги, фиксированный сельскохозяйственный налог, агропромышленное производство, инфляция, себестоимость продукции, рентабельность производства.*

***Summary.** Considered and justified taxation in the Prime cost structure of agricultural production, services and influence of the increasing burden of taxation on the agrarian sector of the economy.*

***Key words:** taxation of production, tax, fixed agricultural tax, agricultural and industrial production, inflation, the cost price of production, profitability of the production.*